

เดือน 4 เหนือเป้ง (มกราคม) ประเพณีทานข้าวใหม่

ประเพณีทานข้าวใหม่ ข้าวจี ข้าวหลาม

วันเดือน 4 เหนือ ขึ้น 15 ค่ำ หรือเรียกว่าเดือน 4 เป้ง ประเพณีทานข้าวใหม่ และ ตานข้าวจี ข้าวหลาม ชาวตานนาไทยได้ถือปฏิบัติประเพณีมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ความเป็นมาของการมีข้าวใหม่ คือ เราจะต้องทำไร่ทำนาข้าวก่อนจึงจะมีข้าวใหม่ทานได้ การทำนาได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ลือพ่ออุ้ย พ่อหม่อน ปู่ลุง อ้าวอา สืบสานกันมาถึงลูกหลาน เหล่น ล้วนแต่มีการทำไร่ทำนากันทุกบ้านเรือนจะมีมาก น้อย ก็ตามฐานะของตน ผู้ไม่มีมากก็ไปรับจ้างเขาทำนา

การทำนาสมัยก่อนต้องใช้แรงวัว แรงควาย ชักลากเฟืองไถต้องเตรียมเครื่องใช้ มี ไถ เพื่อ แยกควาย แยกน้อย เชือกต่อสำหรับผูกแอก ผูกไถ เมื่อเดือน 8-9-10 มาถึง ฝนเริ่มตกลงมา ชาวนาที่จะตกกล้า หรือหว่านกล้า เริ่มเอาน้ำเข้าตกกล้าก่อน แล้วนำเอาข้าวเชื้อ (พันธุ์ข้าว) ประมาณกี่ต่าง (กี่เปียด)แล้วแต่นามีมากน้อยเท่าไรแล้ว นำข้าวลงแช่น้ำสามคืน แล้วเอาออกตาก (อม) เจ้าของจะไถนาทำแปลงหว่านกล้าเมื่อเช้า 3 ค่ำ แล้วเอาออกใส่ถุงใส่ทองทับด้วยใบตอง แล้วอบไว้ 2 ค่ำ เรียกข้าวน้ำ 3 บก 2 ก็จะตากออกจึงนำไปหว่านในแปลงนาที่จัดไว้ หว่านกล้าแล้ว เจ้าของนาที่จะไถนารอกกล้า ถ้าน้ำอำนวยให้ จะหมักไว้จนขึ้นก็ยุบตัวลงหยูต่างๆ จะเน่ากลายเป็นปุ๋ยไปในตัว แล้วก็เริ่มเหือกกลับไถกลับมาให้เรียบ ก็ลงมือปลูกข้าวต่อจากนั้นก็ค่อยดูแลหญ้าและศัตรูพืชในนาข้าวจะเอามือเอารันกัน ช่วยเหลือกันและไม่ต้องจ้าง มีแต่หาข้าวปลาอาหารไปเลี้ยงกันสามารถปลูกได้อย่างรวดเร็ว ไม่นิยมจ้างกันเหมือนทุกวันนี้ เมื่ออย่างเข้าเดือนกันยายน - ตุลาคมข้าวจะตั้งกองอกงามเรียกว่า สร้างต้นสร้างกอ พืชจักยาน ข้าวก็ตั้งท้องออกรวง ธันวาคม ข้าวก็จะเหลืองอร่ามเต็มทุ่งนา ปลายเดือนก็เริ่มเก็บเกี่ยว แล้วมัดฟางเป็นฟ่อนบ้าง แล้วรวมกันนวดฟาดกับรางเรียกว่า (ฮางดีข้าว) กว้างขนาด 1 เมตร ยาวประมาณ 4 เมตร ช่วยกันตีสนุกสนาน ส่วนมากตีกันตอนเย็นและเช้านี้ เพราะอากาศมันเย็นทำงานได้มาก แสงสว่างก็อยู่ได้แสงเดือน และใช้เฟืองจุดไฟแจ่มสว่างพอดีข้าวได้เสร็จแล้วก็ขนข้าวไปเก็บในยุ้งฉาง (หล่องข้าวหรืออุข้าว)

เมื่อเก็บเกี่ยวเรียบร้อยแล้วก็ทำขวัญข้าว เมื่อจันวันดีไล่ตามปักดิน วันฝักินวันคนกินทั้งข้างขึ้น และข้างแรม เมื่อได้วันดีแล้วก็เริ่มกินข้าวใหม่ ส่วนหนึ่งนำไปทำบุญแก่พระสงฆ์ สามเณร อุทิศส่วนกุศลให้บิดา มารดาและพี่น้องที่ล่วงลับไป

เมื่อถึงเดือน 4 เป้ง ประเพณีทานข้าวใหม่ ประชาชนก็นำข้าวเปลือกข้าวสารใหม่ ข้าวหลาม ข้าวจี ข้าวต้ม ขนมหั้ว อาหาร น้ำตาล น้ำอ้อย ไปใส่บาตรและยังมีพิธีบูชาของหลวงถวายเป็นพุทธบูชาอีก คือ พระภิกษุสามเณร และประชาชนชาวพุทธ ไปตัดเอาไม้จี้ ยาวบ้าง สั้นบ้างมาก่อเป็นกองหลัวทำเป็นเจดีย์แล้วจุด บูชาตอนเช้า เป็นการบูชาพระรัตนตรัย โดยความหมายเพื่อเผากิเลส ค้นหาให้หมดไป สมัยนี้มีให้เห็นน้อย เต็มทีเพราะไม้จี้หายาก ถูกตัดฟันไปหมด ป่าไม้หวอดวายไปหมด จนหาได้ยากแล้ว

แหล่งที่มาของข้อมูล

ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเชียงใหม่. 2539. ประเพณีเก่าเชียงใหม่ 700 ปี. เชียงใหม่ : ชมรมอนุรักษ์

วัฒนธรรมประเพณีเชียงใหม่.